
Matkailun ihmeellisessä maailmassa

**Auvo Kostiainen, Janne Ah-
tola, Leila Koivunen, Katarii-
na Korpela ja Taina Syrjä-
maa: Matkailijan ihmeelli-
nen maailma. Matkailun his-
toria vanhalta ajalta omaan
aikaamme. Suomalaisen Kir-
jallisuuden Seuran Toimituk-
sia 977. SKS, 2004, Helsinki.
349 s.**

■ Viisi turkulaista historioitsi-
jaa Auvo Kostiainen, Janne Ah-
tola, Leila Koivunen, Katariina
Korpela ja Taina Syrjämaa ovat
julkaisseet yhteisteoksen *Mat-
kailijan ihmeellinen maailma.
Matkailun historia vanhalta
ajalta omaan aikaamme*. Teos
edustaa Turun yliopiston yleis-
sen historian oppiaineessa jo
pitkään harjoitettua matkailun
tutkimusta. Sen yhteydessä on
myös toiminut Suomen Akate-
mian projekti ”Massaturismin

juuret”. Kyseistä teosta voitaneen pitää koosteena tekijöidensä lukuisista aiheita koskevista teksteistä. Sitä edeltävät muun muassa kokoelmat *Matkakuumetta* (1994) ja *Mikä maa – mikä valuutta?* (1995).

Matkailun ihmeellinen maailma on ilmestynyt korjaamaan suomenkielisen matkailua koskevan kirjallisuuden aukkoisuutta. Kuten teoksen alaotsikko kertoo, tekijöiden kunnianhimoisena tavoitteena on ollut laatia matkailun historian kokonaisesitys, joka olisi kansainvälisestikin harvinainen. Teos rajautuu ennen kaikkea länsimaisen matkailun historiaksi, vaikka se alkaakin muinaisista egyptiläisistä. Se kulkee läpivuosisatojen ja muuttuvien matkustusmuotojen päätyen virtuaalimatkailuun. Sisällön voisi kiteyttää kysymyksiksi ketkä matkustivat, miten, minne ja mitä sieltä etsimään. Pääpaino on matkailun nykymuotojen juurien ja esikuvien etsinnässä. Siten interrailin esikuva on löydettävissä yläluokkaisten nuorukaisten *grand tourista*, sillä niitä yhdistää ajatus matkan tarjoamista opeista ja hyödyllisistä kokemuksista.

Kirjoittajat ymmärtävät matkailun kokonaisvaltaiseksi aikansa peiliksi mutta myös aikaansa vaikuttavaksi tekijäksi. Heidän lähtökohtansa on, että ihmisellä on aina ollut halua ja tarvetta liikkumiseen, vaikka syyt ovat moninaisia. He viittaavat myös matkan käsitteen moniselitteisyyteen, mutta teoksesta on löydettävissä selkeä rajaus. He tutkivat fyysistä matkaa eivätkä matkaa esimerkiksi elämän metaforana. Matkasta puhuminen edellyt-

tää sitä, että henkilön on poistuttava tilapäisesti kotipaikkakunnaltaan. Tämä rajaa pois maailmalla liikkuvista esimerkiksi pakolaiset, joilla ei ole tietoa paluustaan.

Teos luo edistyskertomusta siitä, mitkä tekijät ovat mahdollistaneet sen, että (länsimaiset) ihmiset ovat voineet alkaa liikkua suurina joukkoina, eli miten matkailusta on tullut massaturismia. Teknologian ja yleisen vaurastumisen myötä matkailu on demokratisoitunut, muuttunut harvojen etuoikeudesta suurten joukkojen liikuttamiseksi. Massatuotteistaminen on vuorostaan synnyttänyt tarpeen erottautumiseen, pyrkimykseen löytää omat polkunsaa tallatulla maapallolla. Yhtenä äärimmäismuodoista voidaan pitää vaaramatkailua, vaarojen ja sotien suomaa jännityksen vetovoimaa.

Ensisilmäyksellä teos näyttää yhtenäisesti kirjoitetulta, sillä luvuilla ei näytä olevan esiin nostettuja kirjoittajia. Eri mittaisilla luvuilla ja osioilla on kuitenkin yksilöivät tekijänsä, mikä paljastuu jaksojen lopussa olevista nimikirjainlyhenteistä. Teoksen tiedollista antia ryydittävät vielä ”tietoiskulaatikot”, joilla myös on nimikirjaimin ilmaistut kirjoittajat. Runsaslukuiset tietoiskut käsittelevät muun muassa viikinkejä tutkimusmatkailijoina, Eifeltornia, luksusristeilyä ja Aku Ankkaa matkailijana. Teoksen rakenne herättää uteliaisuutta, kuinka kirja on konkreettisesti syntynyt, millaisin keskusteluin koostettu? Se myös selittää jotain toistoista ja paikoittaisesta epätasapainoa tarkkojen yksityiskohtien ja yleistysten kohdalla. Matkailun tutki-

muksessa viime vuosina kiinnostusta herättänyt kysymys sen sukupuolittuneisuudesta jää muutaman lauseen varaan.

Jäin pohtimaan kenelle teos on ensisijaisesti tarkoitettu. Kirjoittajat eivät esittele käytettyjä lähteitä eikä siinä ole nootitusta, minkä voisi katsoa viittaavan ”tavalliseen” lukijaan. Tekstissä ei nosteta esiin tutkijoita, vaan todetaan että ”usein on esitetty” tai ”yleensä”. Nootituksen puutetta korvaa laaja lähde- ja tutkimuskirjallisuuden luettelo, josta matkailun opiskelijat ja tutkijat kyllä hyötyvät. Lähdeaineisto koostuu arkistolähteistä, pienpainatteista, opaskirjoista ja internetsivuista. Teoksen luonteesta kertoo se, että aikalaiskirjallisuus kattaa Ovidiukselta Jörn Donneriin. Jäin itse kaipaamaan lähteiden esittelyä ja erittelyä sekä pohdintaa siitä, millaista tietoa ne tuottavat.

Ensi kertaa teosta lukiessa alkaa ihmetellä kriittisten havaintojen vähäisyyttä, mutta lopussa sävy muuttuu. Matkailun ristiriitaisuudet nousevat selvemmin esiin. Lyhyesti ääneen pääsevät sellaiset kriitikot kuin Georg Henrik von Wright, Olli Tammilehto, Claude Levi-Strauss ja Zygmunt Bauman. Matkailu ei ole vain viatonta tiedonjonon tyydyttämistä, vaan siihen on sisältynyt ja sisältyy vallan ja taloudellisten etujen tavoittelu. Kohteina oleville maille turismi ei ole merkinnyt vain vaurastumista, vaan pahimmillaan se on yksipuolistanut niiden kehitystä. Matkailu on toki toiminut monien kulttuurivaikutteiden ja ilmiöiden välittäjänä, mutta se on myös kuluttanut ja kuluttaa luonnonvaroja. Pa-

himmillaan sen voi nähdä paikallisten kulttuurien rapauttajana sekä luonnon tuhoajana.

Matkailijan ihmeellinen maailma kiinnostaa varmasti matkakuumeen uhreja sekä täyttää paikkansa matkailualan oppikirjana. Se pysähdyttää myös pohtimaan, miltä matkailun historia näyttää kun katseet kääntää toisin, kun katsojina ovat länsimaisten matkailijien kohteet. En voi jättää mainitsematta, että hieman hätkähdyttävältä tuntuu postkolonialististen teorioiden aikana lukea, kuinka ”savumerkein kommunikoiva punainen mies” sai väistyä junien tieltä (s. 103).

Ritva Hapuli